

O „CORIDĂ TRANSILVANĂ”^{*} DIN EPOCA FUNAR: SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN PIAȚA UNIRII ÎN CLUJ-NAPOCA

Angela Rus^{**}

Abstract: *In summer 1994, a statue transformed the city of Cluj-Napoca into a front of battle for two local political forces: PUNR and UDMR. The purpose of the two parties was the same: to gain political capital.*

Keywords: *excavation; interethnic conflict; political capital.*

În vara anului 1994 Clujul a reintrat în atenția opiniei publice interne și internaționale, din nou, ca scenă a unor „lupte” pe teme interetnice. Cauza a fost, de data aceasta, decizia unei prestigioase instituții de cultură din oraș de a începe săpături arheologice în Piața Unirii. Proiectul prin care se dorea a fi scoase la iveală vestigii istorice și monumente antice deosebit de importante, care să transforme centrul orașului într-un parc arheologic, a devenit un pretext pentru unii dintre potențaii politici ai momentului de a crea, încă o dată și din nou artificial, o stare de tensiune între clujeni, un nou așa-zis „conflict interetnic”. Fără nicio legătură cu acțiunea, o parte a administrației locale, în speță consilierii PUNR-iști, susținuți de însuși primarul orașului și de aliații lor din Consiliul local, a încercat să se folosească încă o dată de sensibilități naționale pentru a-și face propagandă politică. De cealaltă parte, consilierii UDMR-ului, împreună cu o parte a opoziției, au intrat în jocul interpretărilor, alimentând și ei și susținând astfel falsa dispută. Zvonul, inițial șoptit, că în Piața Unirii se va deschide un șantier arheologic, chiar pe locul statuii lui Matei Corvin și afirmațiile nefericite ale subprefectului Liviu Medrea¹ privind iminenta mutare a monumentului au fost suficiente pentru ca UDMR să reacționeze vehement, ceea ce, de fapt, se pare că s-a și dorit. Chiar dacă era clar că grupul statuar nu va fi mutat din locul lui, cei în drept nu au garantat de la bun început, în mod public, acest lucru, lăsând, parcă intenționat, cale liberă celor dornici să speculeze momentul. Așa a început încă o „coridă transilvană” în epoca Funar.

^{*} Expresia aparține jurnalistei Ruxandra Hurezeanu. Vezi *Conflict interetnic sau spectacol organizat ?*, „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 974 din 23 iunie, p. 1.

^{**} Dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca; email: angelarusz@yahoo.com

¹ Liviu Medrea, om politic clujean, cu o carieră pe parcursul căreia a câștigat mandate atât în Consiliul local, cât și în cel județean, îndeplinind și funcții precum cea de subprefect al județului sau de vicepreședinte al Consiliului județean. Vezi mai mult în Angela Rus, *Alegeri locale în municipiul Cluj-Napoca. 1990-1996*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2015, p. 327-328.

Inițiativa săpăturilor arheologice în Piața Unirii a aparținut Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei care avea, de altfel, stabilit demult proiectul în programul său de cercetare științifică. Instituția dorea să marcheze cei 1870 de ani² de la prima atestare documentară a municipiului Cluj-Napoca, prin scoaterea la lumină și punerea în circuit turistic a vechii cetăți romane Napoca, al cărei centru, conform descoperirilor de până atunci, s-ar fi situat în actuala Piață a Unirii³, prin aceasta reușind să demonstreze și continuitatea latină pe aceste meleaguri.

La data la care urmau să înceapă sondajele, planul era deja aprobat de Ministerul Culturii, existând și avizul pentru aceste lucrări din partea Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice⁴. Ceea ce lipsea, însă, erau fondurile. Fiindu-i insuficiente pentru o acțiune de asemenea anvergură, Muzeul s-a adresat autorităților locale, solicitând a-i fi completată suma de care dispunea cu încă 30 milioane de lei⁵. „O picătură din bugetul municipal” – după opinia primarului, ardent susținător al proiectului⁶.

Cu toate că inițiativa Muzeului se bucura de un sprijin larg din partea administrației clujene, inclusiv Prefectura și Consiliul județean agreând un asemenea demers, în rândul consilierilor locali nu exista un consens în privința importanței,

² Cu privire la acest aspect au existat mai multe controverse. Istorici precum Dumitru Protase susțineau că, în realitate, se aniversau 1875 de ani de la prima atestare a Clujului, fundamentându-și opinia pe o serie de documente descoperite în perioade mai recente, conform cărora vizita lui Hadrian în Dacia, în timpul căreia Napoca fusese ridicată la rang de municipiu, ar fi avut loc, de fapt, prin anii 118-119, și nu în anul 124, cum fusese vehiculat multă vreme în literatura de specialitate. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 985 din 8 iulie, p. 1.

³ Descoperirile la care se făcea referire constau în numeroasele monezi romane găsite: un taur de aramă, mai multe elemente arhitectonice, câteva (cinci) capete de coifuri, un cap de marmură, coloane și două statuete reprezentând două personaje. Bazându-se pe acestea și nu doar pe ele, directorul de atunci al Muzeului de Istorie a Transilvaniei, Gheorghe Lazarovici, se declara convins că „aici este centrul cetății romane” și, în consecință, dorea să-l scoată „la lumină”. Spre deosebire de Lazarovici, arheologul Ferenczi István susținea cu tărie că „săpăturile din centru sunt un nonsens din punct de vedere arheologic”, aducând și o serie de contraargumente în spiritul ideii de continuitate. „Szabadság”, VI (1994), nr. 119 din 21 iunie, p. 3; „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 974 din 23 iunie, p. 1-2.

⁴ Este vorba despre actul cu nr. 2.247 din 14 iunie 1994, transmis Muzeului de Istorie a Transilvaniei, Ministerului Culturii, Prefecturii Cluj și Consiliului local Cluj-Napoca, în care Comisia arăta că nu se opune săpăturilor, dar sublinia, foarte clar, că nu va putea susține material continuarea lucrărilor nici chiar în cazul în care vor fi descoperite vestigii importante. În același context se preciza și faptul că niciun monument din piață nu va putea fi mutat de la locul lui, fără aprobarea prealabilă a Comisiei. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 973 din 22 iunie, p. 1; „Szabadság”, VI (1994), nr. 121 din 23 iunie, p. 1.

⁵ După cum declara directorul Gh. Lazarovici, la acel moment Muzeul dispunea doar de o cincime din suma necesară, adică de 10 milioane de lei, alte fonduri nefiindu-i încă aprobate. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 974 din 23 iunie, p. 1, 3.

⁶ Realitatea ulterioară a dovedit că suma de 40 miliarde de lei, la care a estimat Funar că se va ridica bugetul local, a fost mult exagerată, doar 13,5 miliarde fiindu-i alocate Consiliului local Cluj-Napoca pentru anul 1994. De remarcat că întreg bugetul județului a însumat, în acel an, 42,4 miliarde lei. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 975 din 24 iunie, p. 3; nr. 982 din 2-4 iulie, p. 1.

oportunității și urgenței acestei acțiuni față de alte nevoi ale Clujului⁷. Mai mult, aleșii unguri manifestau mari suspiciuni legate de scopul ei și de modul în care urmau să se desfășoare lucrările. Adevărata miză părea a fi, din perspectiva lor, punerea în practică a unui închipuit plan de distrugere a oricărei urme a comunității maghiare din centrul orașului, prin înlocuirea grupului statuar Matei Corvin cu Lupa Capitolina, una dintre multele năzuințe ale primarului despre care spuneau, și nu doar ei, că „suferă de boala monumentelor”⁸. „Sper să mai avem măcar atâta stimă de sine ca să nu permitem asemenea batjocură” – afirma, plin de speranță, președintele Comitetului județean al UDMR-ului, Molnos Lajos⁹, la câteva zile după primul protest organizat pentru apărarea statuii lui Matei Corvin¹⁰.

Același Molnos Lajos, într-un rechizitoriu dur la adresa PUNR-ului, nu se sîfia chiar să acuze formațiunea și pe aliații ei că, prin susținerea acestui proiect, nu doresc altceva decât, încă o dată, „să calce în picioare demnitatea maghiarilor”¹¹.

Și pentru a nu lăsa să se întâmple acest lucru, mai ales în preajma momentului în care urmau a fi demarate săpăturile arheologice, UDMR-ul, susținut și de câteva forțe nonpolitice¹², a desfășurat o serie de acțiuni menite să-i marcheze poziția de oponent clar și să-i dovedească hotărârea fermă de a împiedica cu orice preț schimbările preconizate a modifica fața Pieței Unirii. În acest sens, pe lângă atitudinea consecventă din ședințele de Consiliu local și luările sistematice de

⁷ Toate partidele ce alcătuiau opoziția clujeană la acel moment s-au declarat împotriva demarării proiectului aparținând Muzeului. Rând pe rând sau în același timp, împreună sau separat, cu diverse ocazii, dar neratând niciun prilej, au luat atitudine publică. Ori susținând deschis punctul de vedere al UDMR-ului, viziunea sau interpretarea acestuia, ori cu argumente legate de inoportunitatea, inutilitatea, lipsa urgenței sau a necesității unei asemenea acțiuni. Vezi, în acest sens, declarații în care fie era anunțat deschis sprijinul pentru „acțiunile preconizate de UDMR”, fie era atacată municipalitatea pentru „sfidare la adresa bunului simț și a cheltuirii judicioase a banului public”, pentru „iresponsabilitate civică” sau pentru momentul ales să pună în practică acest demers, în „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 975 din 24 iunie, p. 1; nr. 978 din 29 iunie, p. 2; nr. 986 din 9-11 iulie, p. 1, 3.

⁸ „Szabadság”, VI (1994), nr. 106 din 2 iunie, p. 1.

⁹ Molnos Lajos este politicianul cu cea mai lungă carieră în administrația locală clujeană. Vezi detalii în Angela Rus, *op. cit.*, p. 333.

¹⁰ În 8 iunie 1994, sub sloganul *Matei Corvin în conștiința Clujului*, a avut loc o adunare-protest, organizată de Uniunea pentru Dialog Interetnic, împotriva așa-zisei intenții de a muta statuia lui Matei Corvin. Deși chemați „toți clujenii de bună credință cărora nu le este indiferent trecutul istoric” al orașului, la protest au participat aproximativ 2 000 de oameni, spre dezamăgirea lui Molnos Lajos. „Puteam fi 10-20-30.000, dar nu am fost. Am lipsit!” – declara acesta la câteva zile după manifestație. Cu această ocazie, au luat cuvântul nu doar personalități ale vieții publice (Doina Cornea, Octavian Buracu, Gh. Vasilescu, secretarul Uniunii pentru Dialog Interetnic, Mihai Pop, om politic), ci și oameni obișnuiți (tatăl lui Călin Nemeș, profesoara Kántor Erzsebet), s-au lansat sloganuri împotriva primarului Gheorghe Funar, dar și aprecieri pentru inițiativa Uniunii pentru Dialog Interetnic și ale Uniunii Civice. Vezi anunțul și câteva detalii despre manifestație, în „Szabadság”, V I (1994), nr. 107 din 3 iunie, p. 1; nr. 108 din 4 iunie, p. 1; nr. 111 din 11 iunie, p. 1; nr. 115 din 14 iunie, p. 4.

¹¹ „Szabadság”, VI (1994), nr. 120 din 22 iunie, p. 1.

¹² Protopopiatul Romano-Catolic din Cluj, Asociația „Kelemen Lajos” pentru Ocrotirea Monumentelor, Fundația „Barabas Miklos”, PEN Klub, Uniunea pentru Dialog Interetnic și Uniunea Civică au fost câteva dintre acestea.

poziție în presă¹³ și la televiziune, a organizat acțiuni de protest, conferințe de presă¹⁴, cu apeluri nu doar la foruri naționale, ci și la UNESCO sau Consiliul Europei chiar¹⁵, cerând implicare, pe de o parte, în protejarea statuii, pe de altă parte, în susținerea comunității maghiare „obligată” – după propriile-i afirmații – să se apere împotriva „faptelor iresponsabile pe care administrația locală le comite constant pentru a otrăvi relațiile interetnice din Cluj”¹⁶. Toate aceste acțiuni au fost întreprinse pe fondul unei nesocotiri intenționate a oricăror asigurări că nu va fi adusă nicio atingere grupului statuar¹⁷.

Pe acest fundal încordat, în 22 iunie 1994, s-a desfășurat ședința extraordinară a municipalității, în care urma a se decide aprobarea celor 30 de milioane de lei solicitați de Muzeul de Istorie. Tensiunea generală s-a resimțit și în cadrul votului. Afirmații precum cele ale consilierului PUNR, Nicolae Ruja¹⁸, nu aveau cum să convingă opoziția din Consiliul local că susținerea demersului aparținând instituției de cultură servește cu adevărat unor interese științifice, și nu unora politice și propagandistice, așa încât toți aleșii să fie de acord cu alocarea sumei solicitate. Astfel, deși inclus special pe ordinea de zi, proiectul privind alocarea

¹³ Vezi, spre exemplu, *Állásfoglalás*, din „Szabadság”, VI (1994), nr. 120 din 22 iunie, p. 4, unde Consiliul de Coordonarea al UDMR-ului atrăgea atenția opiniei publice că demersurile privind săpăturile nu fac altceva decât să pună în pericol, pe de o parte, una dintre marile moșteniri culturale ale orașului, pe de alta, întreaga „pace socială” din acest colț de țară.

¹⁴ Una dintre cele care au stârnit un interes foarte mare, nu doar în rândul presei naționale, ci și al celei internaționale, a fost conferința de presă din 21 iunie, ora 11³⁰, de la sediul Protopopiatului Romano-Catolic din Cluj, organizată de acesta împreună cu Societatea de Protejare a Monumentelor „Kelemen Lajos”, Fundația „Barabas Miklos” și PEN Klub. Toți cei care au luat cuvântul cu această ocazie au reiterat ideea că se pune la cale un atentat împotriva Pieței Unirii, implicat a statuii lui Matei Corvin. Vinovatul principal pentru întreaga situație creată era considerat a fi primarul orașului, acuzat că prin toate acțiunile lui n-a făcut nimic altceva decât să promoveze o politică anti-maghiară pentru a-i învrăjbi sistematic pe români contra ungarilor. În această viziune, demersul de susținere a săpăturilor din piață nu era altceva decât încă o provocare pe care Funar o lansa comunității maghiare. „Szabadság”, VI (1994), nr. 121 din 23 iunie, p. 1, 3.

¹⁵ Vezi scrisoarea deschisă, semnată de Octavian Buracu, Kantor Erzsébet, dr. Wilfried Schreiber (în numele Uniunii pentru Dialog Interetnic), Doina Cornea și Liliana Bocu (din partea Uniunii Civice), în care se solicita intervenția acestor foruri pe lângă guvernul român în „interesul grupului statuar Matei Corvin”. „Szabadság”, VI (1994), nr. 117 din 17 iunie, p. 1.

¹⁶ Conform telegramii pe care Octavian Buracu, în numele Uniunii pentru Dialog Interetnic, o transmitea președintelui Ion Iliescu și în care i se solicita acestuia, printre altele, „atitudine hotărâtă contra celor care suferă de boala monumentelor”, aluzie directă la primarul în funcție. „Szabadság”, VI (1994), nr. 106 din 2 iunie, p. 1.

¹⁷ Vezi nenumăratele afirmații în acest sens, venite nu doar din partea conducerii Muzeului de Istorie, cât și din cea a reprezentanților administrației locale (prefect, primar, viceprimar etc.). „Szabadság”, VI (1994), nr. 106 din 2 iunie, p. 1; „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 974 din 23 iunie, p. 1-2; nr. 975 din 24 iunie, p. 1, 3.

¹⁸ La acea ședință, Nicolae Ruja, unul dintre cei mai vechi membri ai PUNR-ului clujean, partid pe listele căruia a câștigat 3 mandate de consilier în administrația locală, nu doar că a susținut ideea că locul lui Matei Corvin ar fi, de fapt, în cetatea Hunedoara („deci Matia să se ducă acolo”), dar chiar a propus ca, în cazul unui refuz al maghiarilor, statuia să fie topită, iar materialul obținut să fie utilizat pentru construcția monumentului lui Avram Iancu. „Szabadság”, VI (1994), nr. 120 din 22 iunie, p.1-2.

banilor a fost amânat¹⁹. Cu toate acestea, decizia Muzeului a rămas neschimbată, lucrările urmând a fi demarate conform planului inițial. „Vom săpa [...] cu orice riscuri”, „chiar și fără banii Consiliului local”²⁰ – a declarat atunci directorul instituției, Gheorghe Lazarovici, dând asigurări, totodată, că și „dacă vom săpa 20 de ani de acum încolo, în loc de 10, noi tot o vom face”²¹. Afirmația a iritat nespus, agitând și mai mult partea maghiară.

Săpăturile arheologice din Piața Unirii n-au început însă la data stabilită – joi, 23 iunie –, deoarece, în după-amiaza zilei cu pricina, invitate²² fiind la Primărie de către însuși edilul-șef, conducerea Prefecturii, a Consiliului județean, a Muzeului și a Filialei Cluj a UDMR-ului²³ au încercat mai întâi un dialog în care să clarifice toate aspectele ridicate de punerea în practică a proiectului. Întâlnirea nu s-a soldat, din păcate, cu rezultatul așteptat. În ciuda declarațiilor clare și tranșante ale celor ce vorbeau în numele Muzeului și ale reprezentanților puterii locale, cum că șantierul arheologic nu va afecta în niciun fel grupul statuar Matei Corvin, UDMR-iștii prezenți n-au putut fi convinși de faptul că proiectul privind Piața Unirii nu reprezintă o problemă politică²⁴ și că nu există nicio intenție de a muta din loc monumentul regelui maghiar. Așa încât au respins orice dialog politic, amenințând direct că începerea săpăturilor ar putea avea „consecințe imprevizibile pentru municipiul Cluj-Napoca”²⁵, ei fiind decizi a apăra centrul civic și statuia lui Corvin „cu orice preț”²⁶ și „prin orice mijloace”²⁷. Părea a fi o avertizare clară în privința manifestațiilor despre care erau convinși că aveau să se producă, urmare și a apelului²⁸ pe care, cu doar o zi în urmă, formațiunea maghiară, prin vocea consilierului local Molnos Lajos, îl făcuse către „toți cetățenii onești ai Clujului”, de a ieși în stradă „pentru apărarea monumentului care le reprezintă istoria și spiritualitatea”²⁹. Mai mult, sătui de „acțiunile politice făcute sistematic și deliberat de către naționalistul Funar”³⁰ împotriva lor, au catalogat această nouă provocare

¹⁹ Conștientizând că nu va fi întrunită majoritatea de două treimi necesară pentru aprobarea proiectului, Funar a decis să mute votul într-o altă zi. „Szabadság”, VI (1994), nr. 120 din 22 iunie, p. 1-2; „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 973 din 22 iunie, p. 1.

²⁰ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 974 din 23 iunie, p. 2.

²¹ *Ibidem*.

²² Invitația primarului Gh. Funar, *ibidem*, p. 1.

²³ Alături de consilierii locali unguri, Molnos Lajos, Balogh Ferenc și Eckstein-Kovács Péter, a fost prezent și senatorul Buchwald Peter. „Szabadság”, VI (1994), nr. 123 din 25 iunie, p. 3.

²⁴ Gheorghe Lazarovici a fost suspectat încă de la început că a pactizat cu primarul Funar, respectiv, cu administrația locală în privința acestei acțiuni. Maghiarii radicali susțineau chiar că, deși directorul Muzeului știa că descoperirile pe care le aștepta nu vor avea niciodată valoarea științifică preconizată, totuși, „pentru un scop politic”, a fost dispus să riște „un eșec profesional”. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 975 din 24 iunie, p. 1.

²⁵ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 975 din 24 iunie, p. 1.

²⁶ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 973 din 22 iunie, p. 1.

²⁷ „Szabadság”, VI (1994), nr. 120 din 22 iunie, p. 4.

²⁸ *Ibidem*, p. 1.

²⁹ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 974 din 23 iunie, p. 1; „Szabadság”, VI (1994), nr. 120 din 22 iunie, p. 1.

³⁰ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 973 din 22 iunie, p. 1.

venită din partea PUNR-ului drept „ultima picătură pentru UDMR”, limita peste care, de data aceasta, răbdarea lor nu va mai trece³¹.

În tot contextul acelei zile, nu s-a făcut nici cea mai mică referire la acțiunea în justiție, deschisă cu câteva ore înaintea întâlnirii de la primărie, de către formațiunea maghiară împotriva Muzeului de Istorie. UDMR solicita în instanță anularea autorizațiilor primite de instituția de cultură din partea administrației locale și a tuturor avizelor care-i dădeau acesteia dreptul să înceapă sondajele în piață.

Poziția ultimativă a maghiarilor a lăsat impresia că oarecum deliberat UDMR-ul ațâță spiritele. În fața unei asemenea atitudini, primarul și comandantul poliției de atunci, lt. col. Virgil Ardeleanu, s-au arătat la fel de fermi și categorici: „În Cluj nimeni nu-și va permite să încalce legea!” pentru că – susținea cel din urmă – „Poliția își va face datoria, indiferent de modul cum va fi nevoită să și-o facă”³². Ceea ce avea să se confirme nu peste multă vreme. Sensibil mai temperat s-a arătat a fi, însă, președintele UDMR-ului, Markó Béla, care, păstrând aceeași atitudine de respingere a dialogului, nuanța oarecum poziția maghiară: „Suntem hotărâți să protestăm împotriva săpăturilor, aplicând toate metodele *pașnice* [s.n.] cunoscute.” Și, într-adevăr, protestul³³ din 23 iunie nu a dezmințit acest caracter, atunci când, în timp ce în Sala de Sticlă a Primăriei se purtau discuții aprinse, un grup însemnat de cetățeni, toți de limbă maghiară, „cu umbreluțe de soare, copii și cărucioare”, umpleau Piața Unirii din Cluj, solidari în a-și apăra „identitatea etnică”³⁴.

Spiritul pașnic în care intenționau să se exteriorizeze nemulțumiții avea să fie interpretat într-o cu totul altă cheie de către doi dintre reprezentanții marcanți ai UDMR-ului, Takács Csaba și Bodó Barna, la conferința de presă³⁵ a formațiunii, ținută după întâlnirea de la Primărie. Aceștia nu au exclus posibilitatea ca în timpul manifestațiilor ce aveau să urmeze, despre al căror caracter insistau să susțină că va fi, cu siguranță, pașnic și preventiv, totuși unele grupuri răzlețe să *riposteze* [s.n.], mai ales în cazul în care vor exista „agresiuni la adresa lor”. Din perspectiva celor

³¹ Afirmația i-a aparținut senatorului Peter Buchwald și a fost făcută în 22 iunie 1994, cu o zi înainte de ședința Consiliului local, la conferința de presă a UDMR-ului de la Parohia Catolică din Cluj. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 973 din 22 iunie, p. 1.

³² „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 975 din 24 iunie, p. 1.

³³ La această manifestare, alături de câteva mii de oameni, au participat numeroase notabilități religioase (episcopul Tökes László, dr. Csiha Kálmán, episcop reformat de Transilvania, dr. Jakubinyi György, arhiepiscop romano-catolic de Alba-Iulia, Tempfli József, episcop romano-catolic de Oradea, Reizer Pál, episcop romano-catolic de Satu Mare, dr. Erdő János, prim-notar al Episcopiei Unitariene, dr. Kiss Béla, vicar episcopal al Bisericii Evanghelice, Czirják Árpád, canonic romano-catolic, vicar arhiepiscopal), politicieni (Markó Béla, președintele UDMR, senatorul Buchwald Péter, alți deputați și senatori maghiari, consilieri locali ai UDMR-ului – dintre care Molnos Lajos s-a evidențiat prin cuvântul de deschidere rostit) și câțiva reprezentanți ai societății civile (Octavian Buracu, din partea Asociației pentru Dialog Interetnic, și Doina Cornea). „Szabadság”, VI (1994), nr. 121 din 23 iunie, p. 1.

³⁴ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 974 din 23 iunie, p. 1.

³⁵ Este vorba despre cea de-a doua conferință de presă a UDMR-ului din săptămâna 20-26 iunie 1994, în care au fost prezentate, pe lângă principalele aspecte ale proiectului de săpături din Piața Unirii, și deciziile luate de Consiliul Operativ în privința acestora. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 975 din 24 iunie, p. 1, 3.

doi, într-o atare situație „responsabilitatea pentru urmări” va cădea, categoric și obligatoriu, „pe umerii provocatorilor” și în niciun caz pe cei ai „manifestanților *pașnici* [s.n.] ...”³⁶. O formulare foarte abilă, fără detalii, nici în privința felului agresiunii, nici în cel al ripostei, însă lipsită de logică, ceea ce denotă faptul, mai mult decât evident, că prin aceste avertizări încercau să se pună la adăpost de eventuale acuze, în cazul în care unele dintre acțiunile lor ar fi fost mai puțin temperate, în felul acesta putând invoca oricând „scuza provocării”³⁷.

La aceeași conferință de presă a maghiarilor au fost anunțate și deciziile luate în privința săpăturilor, cu doar o zi în urmă, de către Consiliul Operativ al UDMR-ului. Printre cele hotărâte era instituirea unor „gărzi de veghe”, care să supravegheze în permanență zona pentru a putea fi împiedicată astfel orice acțiune menită să pună în practică proiectul respectiv și inițierea unui plan de ocupare a pieței cu persoane civile. În același timp, se avea în vedere organizarea unui protest național, care să persiste până la eliminarea oricărui pericol la adresa existenței și amplasării statuii lui Matei Corvin din centrul Clujului³⁸.

În paralel cu apelurile repetate la forurile de resort și la cele internaționale, UDMR-ul a încercat și sensibilizarea reprezentanților unor culte, evident, altele decât cel ortodox. Așa încât slujba ecumenică, ținută în Piața Unirii, în prezența câtorva mii de oameni, a doua zi după ședința Consiliului Operativ³⁹, s-a bucurat și de participarea unor înalte fețe bisericești⁴⁰, reprezentând culte precum cel romano-catolic, unitarian, luteran, presbiterian și evanghelic. Și cu această ocazie s-a reafirmat poziția ireconciliabilă a UDMR-ului, de respingere a săpăturilor arheologice, „o barbarie” – din perspectiva lor – „împotriva culturii și a valorilor acestui oraș”⁴¹. Manifestarea religioasă nu a fost lipsită de incidente, acestea fiind, însă, minore: o voce izolată din public strigând „În Someș cu Matei Corvin”, și un cor de râsete lansat în timpul rostirii rugăciunii *Tatăl nostru* în limba română, Deși ofențați,

³⁶ *Ibidem*. p. 1.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Toate deciziile au fost luate cu o majoritate zdrobitoare de voturi în ședința din 22 iunie, de la Cluj. La întâlnire au fost prezenți: Markó Béla, Tökes Laszló, Takács Csaba, Derszi Zoltán, Csavassy György, Szabó Károly, Bodó Barna și Somai József, invitat de onoare, singurul cu drept de vot care a lipsit fiind Vida Gyula. „Szabadság”, VI (1994), nr. 122 din 24 iunie, p. 1.

³⁹ În 24 iunie, începând cu ora 11⁰⁰, Conducerea UDMR-ului, susținută de bisericile istorice maghiare din România și de câțiva deputați maghiari din parlamentul țării – urmare a apelului adresat, cu o zi în urmă, tuturor „preoților bisericilor noastre” și „maghiarimii transilvane” de către Consiliul Operativ al Uniunii –, a organizat o slujbă ecumenică la care au fost așteptați „toți opozanții barbarismului cultural”, toate „forțele democratice, spiritele creștine tolerante, indiferent de naționalitate”. Cu această ocazie Takács Csaba a lansat o invitație generală tuturor oamenilor de bună credință de a se opune ca valori arhitecturale să fie distruse din interese politice, subliniind faptul că la Cluj nu poate fi vorba despre un conflict interetnic, ci categoric despre un conflict politic. „Szabadság”, VI (1994), nr. 121 din 23 iunie, p. 1; nr. 122 din 24 iunie, p. 1.

⁴⁰ Aceleași notabilități ale bisericii, prezente cu o seară înainte la protestul din Piața Unirii, au participat și la slujba de a doua zi, la finalul căreia, o parte dintre ele au avut o serie de intervenții și luări de poziție. „Szabadság”, VI (1994), nr. 123 din 25 iunie, p. 1.

⁴¹ „Szabadság”, VI (1994), nr. 121 din 23 iunie, p. 1.

organizatorii nu s-au lăsat provocați⁴². Un act de responsabilitate, de altfel, în direcția păstrării spiritului pașnic despre care prevenise nu cu mult înainte președintele formațiunii maghiare.

Primul week-end de la începerea conflictului a fost unul liniștit.

A doua săptămână de tensiune a debutat cu o altă întâlnire a celor două tabere. Mediator a fost, de data aceasta, șeful Poliției municipiului Cluj-Napoca, lt. col. Virgil Ardeleanu. După mai bine de trei ore de discuții purtate la sediul formațiunii maghiare, de față fiind printre alții același deputat Takács Csaba și consilierul local Molnos Lajos, s-a ajuns la un consens și anume: de a nu reîncepe săpăturile decât după un prealabil proiect comun al arheologilor români și maghiari, care să ofere, în final, garanțiile pretinse de unguri, că „piața va rămâne la cota 0 și săpăturile vor fi subterane”⁴³. Aceasta părea a fi, la acel moment, soluția pentru a dezamorsa situația tot mai tensionată din rândul clujenilor, calea care să înlăture pericolul unor eventuale „incidente regretabile”⁴⁴.

Însă ceva a rămas nelămurit, pentru că, în dimineața următoare (marți, 28 iunie), direcțiunea Muzeului dispunea deja începerea sondajelor pedologice în piață, decizie care, ajunsă la urechile liderilor maghiari, a agitat într-atât spiritele încât, la ora prânzului, Piața Unirii era invadată de UDMR-iști și de susținători ai acestora, hotărâți să țină piept echipei lui Lazarovici, aflată la fața locului și pregătită să înceapă „analiza pământului”. Opoziția ungarilor⁴⁵ a reușit să împiedice acțiunea, amânând-o pentru o dată incertă, ceea ce a pus autoritățile locale în situația de a fi, din nou, mijlocitori în discuția dintre conducerea Muzeului de Istorie și UDMR.

Stabilită de urgență, urmare a posibilului conflict gata să izbucnească cu o zi înainte, întâlnirea de la Primărie s-a încheiat cu decizia de a se convoca⁴⁶ o ședință extraordinară a Consiliului local, pentru data de 4 iulie, în care municipalitatea să-și exprime un acord de principiu pentru începerea săpăturilor. Total inutil, din perspectiva unora precum viceprimarul Valentin Greabu⁴⁷, care susținea că,

⁴² Dimpotrivă, au lansat un sondaj de opinie ad-hoc asupra celor care încercaseră să conturbe slujba religioasă, dându-le astfel posibilitatea de a se exprima public. Vezi detalii, în „Szabadság”, VI (1994), nr. 123 din 25 iunie, p. 3.

⁴³ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 977 din 28 iunie, p. 1.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ Succesul obținut n-a trecut fără a fi marcat. Presa clujeană de limbă maghiară de a doua zi publica o scrisoare de recunoștință adresată tuturor susținătorilor, semnată de însuși președintele filialei clujene a formațiunii maghiare, Molnos Lajos. Vezi mesajul acestuia în „Szabadság”, VI (1994), nr. 125 din 29 iunie, p. 4.

⁴⁶ Convocarea s-a făcut la propunerea consilierilor UDMR: Mikó Laurențiu, Balint Kelemen Attila, Herédi Gusztáv, Szász Alpár Zoltán, Eckstein-Kovács Péter, Boros Janos și Molnos Lajos, susținuți de CD-iștii: Bogdan Vasile Cerghizan, Petru Meseșan și Fred Nădăban și de consilierul local Grigore Dejeu, reprezentantul MER-ului în Consiliul local clujean. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 980 din 1 iulie, p. 1.

⁴⁷ Ales consilier local pe listele PUNR-ului la alegerile locale din anul 1992, Valentin Greabu a devenit viceprimar al Clujului, între 23 mai 1993 și 1 iulie 1995, în locul lui Nicolae Ruja. Angela Rus, *op. cit.*, p. 334.

„indiferent de votul Consiliului local”, Muzeul de Istorie era „în drept să înceapă săpăturile”, mai ales că, „din punct de vedere legal”, nu mai avea nevoie „de nicio aprobare!”⁴⁸, absolut obligatoriu prin prisma celor care în mod voit, deliberat, dădeau o altă interpretare legilor nr. 50, respectiv, nr. 69 de administrare a domeniului public, pentru a-și putea continua astfel acțiunea de sabotare a proiectului. În aceste condiții, la finalul întâlnirii, Gheorghe Lazarovici s-a angajat ca, până la data stabilită, Muzeul să nu inițieze „niciun fel de sondaje, măsurători sau săpături”⁴⁹, sperând că, odată obținut consensul, va reuși să învingă opoziția UDMR-ului, acesta nemaiaivând, în noile circumstanțe, nicio bază legală pentru a o face. Și s-a ținut de promisiune.

Ședința municipalității din 4 iulie 1994, convocată la solicitarea a 11 dintre cei 31 de consilieri locali, n-a reușit, însă, să pună bazele unei înțelegeri între părți, nici după mai bine de cinci ore de discuții. Pe parcursul întâlnirii s-au adus acuze și s-au cerut drepturi la replică, susținându-se, în continuare, fie necesitatea unor aprobări pentru începerea sondajelor și a săpăturilor, fie, din contră, inutilitatea acestora. Toate discuțiile purtate au avut substrat politic, în ciuda apelurilor repetate ale directorului Muzeului de a o separa de cercetare. Funar și susținătorii lui au afirmat răspicat faptul că nu vor cere de la nimeni aprobare pentru ca românii să își poată cerceta trecutul și să restabilească adevărul care „trebuie să iasă la iveală”, cu atât mai mult „unui partiduleț precum UDMR-ului”⁵⁰, în timp ce consilierii maghiari, în tandem cu cei ai Convenției, cereau socoteală în privința legalității demersurilor făcute de Primărie⁵¹. În corul de voci au existat și opinii mai raționale care au încercat să atragă atenția în privința faptului că, dacă situația din Piața Unirii va scăpa de sub control, răspunderea va fi în totalitate a consilierilor locali, indiferent de culoarea lor politică, dar în zadar⁵². Pe durata ședinței, spiritele s-au încins într-atât încât primarul și-a pierdut nu doar răbdarea, ci și decența: „Și impertinența trebuie să aibă limitele ei!”⁵³ – avertiza el. „Ne-am pierdut răbdarea!”, „Veniți-vă în fire odată! De două săptămâni terorizați orașul”, „Credeți că Piața Unirii vă aparține?”, „Cum își imaginează minoritatea maghiară de 20% în această țară că ne va dicta nouă, spunându-ne ce să facem și ce să nu facem?” – au fost doar câteva dintre vorbele adresate consilierilor UDMR. Punctul culminant al „dialogului între surzi”⁵⁴ l-a constituit afirmația categorică a edilului-șef conform căreia „nimeni nu ne poate opri să aducem la lumină prestigioasele vestigii care țin

⁴⁸ La acel moment, Muzeul era în posesia autorizației de construcție și a certificatului de urbanism, obținute încă din data de 23 iunie. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 979 din 30 iunie, p. 1.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ „Szabadság”, VI (1994), nr. 130 din 6 iulie, p. 1-2.

⁵¹ Printre cei care l-au somat pe primar să răspundă la o serie de întrebări incomode s-au numărat consilierii maghiari Molnos Lajos și Bálint Kelemen Attila. *Ibidem*.

⁵² Democratul Iuliu Păcurariu a fost unul dintre ei, recunoscând în același timp și faptul că declarațiile primarului i-au pus pe toți într-o situație jenantă. *Ibidem*

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 983 din 6 iulie, p. 1.

de trecutul nostru”⁵⁵. În replică, UDMR-iștii au avertizat că în caz de nevoie „minoritatea maghiară se va așeza în fața lopeților și a excavatoarelor”. „Să vă ferească D-zeu, domnilor UDMR-iști, să vă opuneți acestor săpături arheologice!”⁵⁶ – a fost amenințarea care i-a făcut pe consilierii maghiari să părăsească în bloc sala de ședință. Iritat peste măsură de gestul ofensator al acestora, Funar n-a avut rețineri în a le cere chiar plecarea din țară, nu doar din ședința de Consiliu⁵⁷, acuzându-i de-a dreptul de „terorism”⁵⁸.

Concomitent cu momentul în care consilierii maghiari de la Cluj își susțineau cauza în Primărie, la Budapesta, în plenul parlamentului ungar se cerea protecție din partea ONU pentru statuia lui Matei Corvin, „simbolul identității naționale a maghiarilor din România”⁵⁹.

După acea fulminantă ședință, scandalul săpăturilor a luat o turnură deosebit de periculoasă, niciuna dintre părți nemaifiind dispusă la vreun compromis sau la vreo concesie.

Acest lucru a devenit evident câteva zile mai târziu, când s-a încercat din nou demararea sondajelor în piață, mai precis în data de 7 iulie, odată cu tentativa de delimitare a secțiunii de lucru și de organizare a șantierului arheologic. Începând cu ora 9⁰⁰, întreaga Piață a Unirii s-a umplut de forțe de poliție, cărora a încercat să le țină piept o mulțime, formată din peste cinci sute de persoane, în majoritate maghiari, chemată aici și de dangățul clopotului bisericii Sf. Mihail, care n-a încetat să bată nici la apusul soarelui⁶⁰. Printre cei veniți la fața locului au fost și mulți curioși, cu toate acestea starea de încordare s-a simțit încă de la început. Prezențe precum cea a Doinei Cornea, deși primită cu aplauze, nu au detensionat cu nimic atmosfera, dimpotrivă⁶¹. Odată intrat în piață, în huiduieli și fluierături, camionul care transporta stâlpii necesari delimitării zonei de sondaje a fost înconjurat de manifestați, în încercarea de a fi împiedicată descărcarea materialelor. Refuzul celor prezenți de a părăsi zona și de a permite muncitorilor să intre în spațiul verde a impus intervenția forțelor de ordine. La început verbală, aceasta a căpătat pe parcurs o notă de duritate, mai ales când un grup de circa două sute de

⁵⁵ „Szabadság”, VI (1994), nr. 130 din 6 iulie, p. 1-2.

⁵⁶ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 983 din 6 iulie, p. 1-2.

⁵⁷ Gestul consilierilor UDMR-iști a iritat și mai mult orgoliul primarului, mai ales când a aflat că, în timpul ședinței, aceștia schimbaseră între ei hârtițe scrise în limba maghiară. Consternat că „nesimțirea” lor „a mers atât de departe”, într-un acces de furie nestăvilită, Funar a strigat: „Asta deja e prea mult!”, „Ungurii să dispară de aici. Să se ducă în străinătate.” „Szabadság”, VI (1994), nr. 130 din 6 iulie, p. 1-2.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Domnița Ștefănescu, *Cinci ani din istoria României. O cronologie a evenimentelor. Decembrie 1989 – decembrie 1994*, București, Edit. Mașina de Scris, 1995, p. 395.

⁶⁰ Așa cum, de altfel, încă din 27 iunie, reprezentanții bisericii Sf. Mihail au anunțat că se va întâmpla dacă săpăturile vor începe, totuși, fără a fi respectat proiectul comun la care Lazarovici se angajase. „Szabadság”, VI (1994), nr. 124 din 28 iunie, p. 1.

⁶¹ În uralele mulțimii și înconjurată de ziarști, Doina Cornea își reafirma convingerea că tot ce se întâmplă era, de fapt, o mascaradă PUNR-PSDR, făcută cu scopul de a aduce capital politic și mai mare președintelui Iliescu. Funar, din perspectiva acesteia, nu era „nebun”, el făcea doar „jocul murdar al Puterii”. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 985 din 8 iulie, p. 1.

indivizi, în frunte cu liderii UDMR, au reușit să spargă cordonul de pază și să se așeze pe iarbă, ignorând total îndemnul venite din partea poliției de a părăsi spațiul. A fost momentul în care s-au înregistrat și primele bruscări, printre cei implicați fiind și consilierul maghiar Herédi Gusztáv⁶². Odată penetrat perimetrul verde, a urmat un joc de-a șoarecele și pisica. Fiecare reușită de a pătrunde în spațiul verde era întâmpinată de cei de pe margine cu aplauze și urale, fiecare eșec, cu huiduieli la adresa poliției și a primarului. Pe tot parcursul zilei au alternat stările de acalmie – când se purtau tratative între organele de ordine⁶³ și liderii UDMR⁶⁴ –, cu cele de tensiune maximă – la fiecare încercare de penetrare a cordonului. Deși așteptată cu mult interes de către liderii maghiari, până la lăsarea seriei n-a ajuns în Cluj nicio decizie de la București, niciun comunicat al Guvernului care să vizeze sistarea lucrărilor⁶⁵, niciun răspuns la informarea pe care Markó Béla o făcuse, încă din cursul dimineții, președinției și celor două camere ale parlamentului, privitor la amploarea scandalului din Cluj. Singurele reacții din capitală au venit din partea ministrului de Interne, care, informat asupra situației din Piața Unirii, a refuzat să comenteze incidentele⁶⁶, și a șefului administrației publice locale, Octav Cozmâncă, cel din urmă mulțumindu-se să reamintească autorităților clujene că responsabilitatea pentru tot ce se întâmplă în oraș cade pe umerii lor. Seara s-a încheiat cu două conferințe de presă: una la primărie, în care reprezentanții Muzeului au reiterat scopul pur științific al acțiunii lor, manifestându-și din nou nemulțumirea și regretul că intențiile le-au fost politizate⁶⁷, și o alta la sediul UDMR, unde liderii maghiari au continuat să atace ilegalitatea acțiunii Muzeului. Într-un comunicat⁶⁸ al acestuia din urmă, emis în aceeași seară, se cerea inclusiv ajutor internațional pentru evitarea extinderii „stării grave” din oraș și pentru a se impune „intrarea în

⁶² Se pare că acesta ar fi fost aruncat peste gardul viu și trântit la pământ fără menajamente.

Ibidem.

⁶³ Purtătorul de cuvânt a fost chiar șeful de atunci al Poliției municipale, lt. col. Virgil Ardeleanu.

⁶⁴ Au fost sprijiniți nu doar de fețe bisericești locale, precum vicarul Cziriak Árpád sau alți prelați, ci chiar de parlamentari maghiari veniți special de la București, precum deputații Konya-Hamar Sándor și Sinkó István.

⁶⁵ Era așteptat un ordin scris din partea autorităților centrale care să oblige Muzeul să oprească acțiunea. În cursul dimineții, urmare a unei discuții telefonice între Liviu Medrea și Octav Cozmâncă, fusese transmisă doar decizia verbală cu privire la acest lucru. „Szabadság”, VI (1994), nr. 132 din 8 iulie, p. 1, 7, 8.

⁶⁶ „În acest moment la Cluj nu sunt niciun fel de incidente” – a declarat ministrul de Interne, când a fost rugat să comenteze conținutul unui comunicat al UDMR-ului potrivit căruia între manifestații de etnie maghiară și poliști ar fi avut loc incidente cu ocazia demonstrației din 7 iulie. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 985 din 8 iulie, p. 1.

⁶⁷ *Ibidem.*

⁶⁸ Redăm în întregime textul acestui comunicat: „Încălcând în mod flagrant prevederile legale, inclusiv prevederile legii nr. 69 privind administrația publică locală și vizând în mod evident incitarea la ură și la conflict între comunitatea română și [cea] maghiară a orașului Cluj, azi 7 iulie, orele 8⁴⁵, în piața centrală a Clujului unde se află grupul statuar ecvestru al regelui Matei, au început acțiunile provocatoare sub pretextul săpăturilor arheologice neautorizate de forurile competente. Demonstrații pașnice adunați instantaneu la fața locului în prezent suportă intervenția brutală a forțelor de poliție. Facem apel la toate organele responsabile interne și internaționale de a interveni urgent în vederea evitării extinderii stării grave din orașul Cluj-Napoca și cerem insistent intrarea în legalitate.” Apelul era semnat de Takács Csaba, președintele executiv al UDMR-ului. *Ibidem.*

legalitate”. Începând cu ora 20³⁰, dispozitivul de forțe de poliție instalat în perimetrul zonei centrale a fost ridicat, în piață rămânând doar obișnuitele patrulare și câteva grupuri de oameni adunați să comenteze evenimentele. A fost prima manifestare violentă de la începerea conflictului și încă o victorie concretă a celor care se opuneau proiectului.

Finalul zilei i-a determinat pe mulți să afirme public faptul că, din păcate, s-a dovedit a fi foarte clar că întreaga acțiune era o diversiune politică, ce n-avea nimic de-a face cu știința, cu scopul adevărat al cercetărilor. Nu doar specialiștii⁶⁹ sau simplii cetățeni au împărtășit ideea, ci și unii dintre politicieni⁷⁰.

În dimineața ce a urmat primei manifestări mai puțin pașnice de la declanșarea conflictului, muncitorii angajați să se ocupe de organizarea șantierului au încercat din nou să ridice panourile destinate delimitării spațiului afectat sondajelor, dar, și de această dată, au fost opriți de cetățenii aflați în zonă, așa încât, neputându-și desfășura munca, au părăsit perimetrul, fără alte incidente⁷¹.

După evenimentele din 7 iulie din Piața Unirii, deosebit de mediatizate și nu doar pe plan național, a fost convocată din nou o ședință extraordinară a Consiliului local⁷², încă o tentativă de a se ajunge la un numitor comun cu partea maghiară. În același timp s-au aplicat și primele măsuri împotriva participanților de către Poliția clujeană: șapte persoane, cinci din conducerea UDMR-ului⁷³ și alte două – care nu

⁶⁹ Vezi opinia prof. univ. dr. Dumitru Protase, *ibidem*.

⁷⁰ A fost cazul deputatului liberal de Cluj, Petru Lițiu, care era convins că totul este „o manevră politică a PUNR-ului”, „o soluție diversionistă”, pentru a îndepărta atenția opiniei publice de la scandalul iscat de căderea Caritas-ului, în care administrația locală, în special primarul, era acuzată că patronase întreaga ticăloșie. La doi ani după câștigarea localelor în Cluj, PUNR-ul nu se mai bucura de aceeași susținere politică din partea cetățenilor – parte și din cauza prea multelor și deselor conflicte în care fusese implicat –, așa încât s-a văzut în situația de a găsi soluții pentru recâștigarea acelei părți a electoratului ultra-naționalist din Cluj. Și cum altfel ar fi putut-o face, decât cu ajutorul surorii sale gemene, UDMR-ul, riscând chiar un atentat la siguranța locală? Lițiu nu s-a sfiit să acuze PUNR-ul că „nu face altceva decât să dea apă la moară extremiștilor maghiari”. „Mesagerul transilvan”, V (1994), nr. 986 din 9-11 iulie, p. 3. Și istoricul Ioan Chindriș, prezent la incidentele din 7 iulie, s-a pronunțat în acest sens: „Mă tem că, sub masca unui asemenea mare patriotism, se ascund, de fapt, interese de prăvălie.” „Szabadság”, VI (1994), nr. 132 din 8 iulie, p. 7.

⁷¹ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 986 din 9-11 iulie, p. 1.

⁷² Convocarea s-a făcut la cererea a 12 consilieri aparținând coaliției guvernamentale (Nicolae Rujga, Liviu Neag, Ioan Câmpean, Eugen Pop, Ionel Sărăchie, Mircea Caius Comșa, Sever Găină, Emil Alexandru Colțea, Ioan Băraș, Vasile Dolean, Ioan Mariș și Ilie Cântă), pentru data de 11 iulie 1994, la ora 16⁰⁰. În comunicatul emis de primarul Gh. Funar, pe ordinea de zi a ședinței, la primul punct era trecut: „discutarea sesizării Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei privind împiedicarea executării lucrărilor de săpături în Piața Unirii”. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 985 din 8 iulie, p. 1.

⁷³ Au fost amendați, în baza art. 26, lit. a din Legea nr. 60/1991, cu suma de 50.000 lei fiecare, următorii: Molnos Lajos - președintele Filialei Cluj a UDMR-ului, consilierii locali: Herédi Gusztáv și Szász Zoltán, Bitay Csaba, președintele unei organizații de cartier a formațiunii maghiare, și Czirijak Árpád, protopop al Bisericii Sf. Mihail. Procesele-verbale, întocmite de lt. Petru Bălaj, le-au fost înmânate acestora în aceeași seară, de către însuși adjunctul poliției municipale clujene, mr. Octavian Olteanu. Niciunul dintre cei cinci maghiari amendați nu și-a recunoscut vinovăția în privința faptelor imputate, declarându-și încă de la început intenția de a depune contestații la Tribunalul împotriva acuzelor aduse. Ceea ce s-a și întâmplat în cazul a doi dintre ei: Molnos Lajos și Szász Alpár Zoltán. Apărătorul în instanță al acestora a fost nimeni altul decât colegul lor de partid, Eckstein-Kovács Petér, membru și el în Consiliul local Cluj. Procesele acestora s-au întins pe parcursul mai multor luni. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 986 din 9-11 iulie, p. 1; nr. 987 din 12 iunie, p. 1; nr. 1068 din 3 noiembrie, p. 1.

erau însă nici membri ai formațiunii, nici măcar de etnie maghiară – au fost obligate la plata unor sume reprezentând amenzi, parte pentru organizarea ilegală a manifestației, parte pentru acțiuni de nesupunere civică.

Tot ca urmare a escaladării conflictului s-au înregistrat și primele intervenții ale forurilor centrale, în încercarea de a aplana scandalul generat de săpăturile din centrul Clujului. O primă soluție în această direcție s-a dorit a fi decizia Ministerului Culturii care solicita Muzeului să sisteze lucrările și să retragă utilajele din zonă, până când va primi un aviz favorabil din partea unei comisii, constituită din personalități ale istoriei și arheologiei românești, care se va pronunța cu privire la oportunitatea și importanța investigațiilor științifice din această zonă.

Imixtiunea celor de la București n-a adus liniște în Cluj, nici pace între cele două tabere. Comunicatul Ministerului Culturii a fost catalogat ca fiind total inutil din perspectiva PUNR-ului și în totalitate ignorat de către maghiari. Considerată imposibil de respectat „atâta vreme cât lucrările nici n-au început”, decizia celor de la Cultură a devenit pretextul pentru PUNR-iști de a cere guvernului să dispună comisiei deplasarea la Cluj și acordarea avizului așteptat până cel mai târziu în data de 11 iulie⁷⁴. Solicitarea categorică a președintelui acestui partid, în același timp și șef al municipalității clujene, care nu lăsa loc niciunei alte soluții, alături de condiționarea intervalului de timp în care să fie dat acordul păreau a fi fost foarte bine gândite, dincolo de faptul că ofereau satisfacție orgoliului rănit al primarului. Odată obținut acest aviz, la preconizata ședință a Consiliului local din data de 11 iulie, lucrurile ar fi fost deja tranșate, așa încât n-ar mai fi existat nicio piedică în direcția începerii săpăturilor.

De cealaltă parte, la numai o zi după apariția comunicatului de la Ministerul Culturii, Consiliul Reprezentanților UDMR ieșea în presă cu o declarație de protest în care exprima din nou convingerea că inițiativa efectuării săpăturilor în centrul Clujului face parte dintr-o acțiune mai amplă, al cărei scop final este de a elimina orice urmă a culturii maghiare din Transilvania. Totodată erau acuzate presa electronică pentru dezinformare și guvernul pentru pasivitate⁷⁵. Nicio referire la încercările repetate ale conducerii Muzeului și ale celor din administrația locală de a convinge partea adversă, cu dovezi și argumente multiple, nici măcar despre proaspăta tentativă a celor de la centru de a aplana divergențele din Cluj, nimic despre adevăratul dezinformator al întregii situații. În același comunicat de protest, Consiliul făcea apel la toate organizațiile teritoriale ale partidului să mențină serviciile de permanență în sediile lor, până „la ridicarea consemnului”, adică până la „rezolvarea definitivă și garantată a atentatului politic împotriva centrului istoric clujean”⁷⁶. Cu alte cuvinte, era încurajată menținerea stării de alertă, implicit a tensiunii, deoarece era evident că pe un asemenea fundal ar fi fost mult mai ușor de trecut la acțiuni de forță.

⁷⁴ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 986 din 9-11 iulie, p. 1.

⁷⁵ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 988 din 13 iulie, p. 2.

⁷⁶ *Ibidem*.

Deși așteptată să ajungă la Cluj până cel târziu înaintea următoarei ședințe extraordinare a municipalității, comisia de la București s-a constituit greu⁷⁷. Așa că, fără decizia acesteia, fondul discuțiilor de la întâlnirea din 11 iulie s-a axat pe condamnarea acțiunilor „ilegale” organizate și desfășurate de UDMR în ziua de 7 iulie⁷⁸. În urma constatărilor făcute, primarul, împreună cu 16 aleși locali, s-a adresat prefectului județului cu o solicitare privind demiterea din funcție a celor patru consilieri maghiari participanți la manifestarea respectivă⁷⁹. Ceea ce li se reproșa acestora era nu doar că au „săvârșit acte contrare Constituției și legilor țării”, ci și faptul că „au compromis cu rea-credință interesele municipiului Cluj-Napoca și au încălcat jurământul depus la validarea mandatului”⁸⁰. Acuzatorii nu s-au mulțumit să ceară doar demiterea celor patru, ci au pretins chiar suspendarea lor din funcție, și asta înainte să fie adoptată o hotărâre din partea guvernului în privința acestora⁸¹.

Până să se întâmple acest lucru⁸², atenția tuturor s-a îndreptat din nou către săpăturile din centrul orașului, odată cu sosirea la Cluj, în 15 iulie, a Comisiei ministeriale chemată să se pronunțe în privința oportunității și a importanței științifice a efectuării acestora. După două zile de întâlniri cu specialiști clujeni⁸³, fie la Muzeu, fie la Universitate sau pe teren, în urma discuțiilor purtate, însoțite permanent și de o bogată documentație arheologică și iconografică, analizând atent și profund situația de la fața locului, cei 15 membri, în frunte cu Răzvan Theodorescu –

⁷⁷ Această comisie a fost înființată prin Ordinul Ministrului Culturii nr. 1048 din 12 iulie 1994, în urma solicitării venite din partea Guvernului României. Din ea făceau parte următorii: prof. univ. dr. Răzvan Theodorescu – președintele Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Arheologice, prof. univ. dr. Adrian Rădulescu – director al Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, acad. Mircea Petrescu-Dâmbovița, dr. arh. Șerban Popescu-Criveanu, prof. univ. dr. Dan Teodoru – directorul Institutului de Arheologie „A.D. Xenopol” din Iași, dr. Alexandru Suceveanu, prof. univ. dr. Radu Florescu – directorul Muzeului Național de Istorie a României, dr. Constantin Preda – președintele Comisiei Naționale de Arheologie, dr. Lucia Marinescu, prof. univ. dr. Mircea Mușat, prof. univ. dr. Ioan Glodariu, dr. Petre Roman – director al Institutului de Tracologie București, dr. Ioan Opreș – director general al Direcției generale a Patrimoniului Cultural Național din cadrul Ministerului Culturii, arh. Gheorghe Sion și dr. Tereza Sinigalia. La acel moment au fost vehiculate mai multe informații privind refuzul unora dintre membrii desemnați de ministrul Culturii, Marin Sorescu, de a face parte din comisia respectivă. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 985 din 8 iulie, p. 1; nr. 986 din 9-11 iulie, p. 1; nr. 989 din 14 iulie, p. 2; nr. 995 din 22 iulie, p. 1.

⁷⁸ Vezi comunicatul emis de Primărie, în 12 iulie, după ședința extraordinară a Consiliului local, publicat în „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 989 din 14 iulie, p. 1.

⁷⁹ Solicitarea era făcută în baza art. 35 din legea nr. 69/1991 privind administrația locală. *Ibidem*.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Decizia prefectului de a-i suspenda a fost mult amânată. Acest lucru l-a determinat pe unul dintre cei acuzați să califice întreaga situație drept „șantaj politic”. La întâlnirea din 1 august 1994 de la Prefectură, cu o zi înainte de data decisă de Muzeu pentru a începe sondarea, acesta declara: „Dacă-i vom lăsa să sape, vom rămâne consilieri, dacă nu, vom fi suspendați.” „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1002 din 2 august, p. 1.

⁸³ Printre cei prezenți la aceste întâlniri s-au numărat: Gheorghe Lazarovici, directorul general al Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei; Dorin Alicu, director al aceluiași muzeu; un fost și un actual șef de secție la aceeași instituție: prof. dr. István Ferencz, pensionar, respectiv, dr. Petru Iambor, muzeograful dr. Ștefan Matei și prof. dr. Ioan Piso, șef de catedră la Facultatea de Istorie a Universității „Babeș-Bolyai”. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 995 din 22 iulie, p. 1.

omul așteptat să lumineze situația de la Cluj –, au concluzionat că săpăturile arheologice din Piața Unirii nu sunt doar legale, ci și oportune, chiar obligatorii⁸⁴. Toate constatările au fost incluse în raportul⁸⁵ înaintat Ministerului Culturii. Pe lângă concluziile categorice la care s-a ajuns, documentul mai conținea și recomandări pe care comisia le făcea în legătură cu săpăturile deja pornite în spațiul central al municipiului Cluj, clarificând, în același timp, și modul în care aveau să se desfășoare în viitor cercetările de acest fel. Se atrăgea atenția, în special, asupra obligativității obținerii tuturor avizelor necesare, implicit a celui emis de autoritatea locală, fără de care niciun proiect de asemenea factură n-ar mai putea fi demarat. Tot în raport era exprimată convingerea că Ministerul Culturii, respectiv Guvernul României vor fi garanții politicii de protejare a patrimoniului istoric și artistic clujean⁸⁶. Actul a fost dat publicității⁸⁷, iar televiziunea națională și câteva posturi locale de radio au mediatizat pe larg concluziile anchetei.

În fața acestei situații, UDMR-ul a dat de înțeles că face un pas înapoi, declarând, într-o primă instanță, că nu se va opune lucrărilor arheologice din piață, câtă vreme vor fi respectate promisiunile comisiei⁸⁸. În practică, însă, odată cu decizia clară a Muzeului de a demara sondajele la începutul lunii august, mai precis în data de 2⁸⁹, maghiarii radicali au găsit un nou pretext de împotrivire. Cu o zi înainte de începerea săpăturilor, o delegație a UDMR-ului, condusă de Molnos Lajos, era prezentă la Prefectură cu solicitarea de a fi amânate acțiunile din Piața Unirii. Motivul invocat de data aceasta era lipsa unei hotărâri definitive a Tribunalului în procesul dintre UDMR și Muzeul de Istorie⁹⁰. „Consider anormală începerea acestor

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ Vezi conținutul acestuia, în *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ UDMR-ul a pus la îndoială tot ce s-a prezentat public din cuprinsul raportului emis de comisia ministerială, pe motiv că formațiunea maghiară nu a primit nicio înștiințare în privința hotărârii comisiei de experți. *Ibidem*.

⁸⁸ Lucrările „se vor rezuma la stadiul de sondaje”, iar „săpăturile nu vor afecta cu nimic monumentul lui Matei Corvin și Catedrala Sf. Mihail” – erau promisiunile la care făcea referire secretarul Filialei Cluj a UDMR-ului, Pálffy Carol, într-o declarație telefonică dată imediat după publicarea în presă a raportului. *Ibidem*.

⁸⁹ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1001 din 30 iulie-1 august, p. 1.

⁹⁰ În 23 iulie 1994, 10 consilieri locali (cei șapte aparținând UDMR-ului: Balint Kelemen Attila, Boros János, Eckstein-Kovács Petér, Herédi Gusztáv, Mikó Lőrincz, Molnos Lajos și Szász Alpár Zoltán, doi țărâniști: Ioan-Vida Simiti și Bogdan Vasile Cerghizan, și un membru AFDPR: Fred Nădăban) intentau proces Muzeului de Istorie, cerând în instanță anularea autorizațiilor care dădeau dreptul respectivei instituții de a iniția sondajele din Piața Unirii. Solicitarea venea ca urmare a faptului că autorizația de construire și certificatul de urbanism fuseseră eliberate de Primărie (sub nr. 15596) exact în ziua de 23 iulie 1994, aceeași dată cu cea stabilită de Muzeu pentru începerea săpăturilor; altfel spus, fără să fi fost consultat și Consiliul local în privința acestora și mai ales fără acordul obligatoriu din partea celui din urmă. Formațiunea maghiară a fost sprijinită în acțiunea ei de către Biserica Romano-Catolică și reprezentată în instanță de avocatul Sinkó István. Muzeul l-a avut ca apărător pe Petru Iambor. La prima înfățișare, din 27 iulie (dată stabilită, în mod foarte curios, la un interval extrem de scurt de la deschiderea acțiunii), președintele completului de judecată hotărâ amânarea cauzei pentru data de 8 septembrie, urmare a depunerii la dosar, cu numai o zi în urmă, a unei cereri prin care avocatul maghiarilor solicita strămutarea procesului de la Cluj, invocând motive de nesiguranță în legătură cu imparțialitatea judecătorilor de aici, din cauza influențelor

sondaje, atâta vreme cât noi am intentat proces Muzeului de Istorie, iar Tribunalul n-a dat o sentință definitivă” – declara Molnos Lajos⁹¹. Argumentul acestuia n-a fost în măsură să convingă autoritatea județeană, așa încât după două ore de discuții și declarații mai mult sau mai puțin elegante⁹², cererea a fost respinsă, prefectul Grigore Zanc concluzionând cu fermitate: „Această acțiune trebuie dusă până la capăt.”⁹³

Toată aceste eforturi ale UDMR-iștilor de a bloca prin orice mijloace începerea sondajelor arheologice din piața centrală a Clujului n-au făcut altceva decât să întărească o evidență, și anume că motivele reale ale împotrivirii lor erau în realitate altele decât cele invocate. Lucru sesizat de toți cei direct implicați în această acțiune⁹⁴. Teza lor privind pericolul în care se afla statuia lui Matei Corvin era goală nu doar de adevăr, ci și de conținut, departe de realitate ca cerul de pământ.

Dezarmați, descumpăniți și obligați să se decidă în privința poziției pe care o vor adopta în continuare, după mai multe discuții cu vicarul Parohiei Romano-Catolice, Cziriak Arpád, cu parlamentarii UDMR și cu directorul Muzeului și după alte două runde de convorbiri cu Prefectura, maghiarii au hotărât că cea mai bună soluție pentru ei este aceea de a rămâne în continuare în mijlocul acțiunii, însă doar în calitate de observatori⁹⁵.

Acestea au fost condițiile în care, în dimineața zilei de 2 august 1994, au demarat primele săpături arheologice în piața centrală a Clujului. Încă de la primele ore, muncitorii de la RADP au început ridicarea panourilor, fără a fi deranjați, de data aceasta, în niciun fel, de către grupurile de români și maghiari aflați pe margine. Au fost prezenți la fața locului reprezentanți ai Muzeului de Istorie (directorul Gheorghe Lazarovici, arheologii Sorin Cociș, Petru Iambor și Ștefan

locale. Cererea a fost discutată în data de 5 septembrie la București, unde s-a decis strămătarea procesului la Ploiești. Au urmat mai multe termene, procesul fiind tergiversat fie din vina uneia dintre părți, fie din a celeilalte. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 999 din 28 iulie, p. 1, nr. 1068 din 3 noiembrie, p. 1.

⁹¹ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1001 din 30 iulie-1 august, p. 1.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ „N-am ajuns ca UDMR-ul să ne semneze bilete de voie [ca] să putem trece prin Piața Unirii” – declara prefectul Grigore Zanc, în timp ce Liviu Medrea îi numea pe protestatarii din piață „niște nostalgici după perioada horthystă a anilor ’40”. Nici Petru Lițiu nu considera deloc justificată opunerea din partea UDMR-ului, mai ales „în actualul context, după aprobarea dată de Comisia Ministerului Culturii”. *Ibidem*.

⁹⁴ Vezi, în acest sens, comunicatul Primăriei din 6 iulie 1994, în care se făcea o trecere în revistă a „persecuțiilor” la care era supusă instituția din partea formațiunii maghiare și a motivelor reale ale UDMR-iștilor de a se împotrivi sondajului arheologic din piață; de asemenea, declarația prefectului Grigore Zanc, la Conferința de presă din 19 iulie, unde acesta, după ce nu s-a sfiit să catalogheze acțiunile maghiarilor și ale reprezentanților bisericii Romano-Catolice drept un „afroață și o sfidare, o desconsiderare a cuvântului și angajamentului prefectului și a primarului”, a reiterat și el ideea că substratul împotrivirii la realizarea săpăturilor este altul decât cel pretins. Aceeași opinie au împărtășit-o și reprezentanții Muzeului care, pe toată durata conflictului, n-au încetat să-și exprime permanent indignarea și regretul că intențiile le-au fost politizate, UDMR-ul căutând neîncetat motive de obstrucție a lucrărilor, cu toate că, susțineau ei, au avut întotdeauna toate avizele necesare. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 983 din 6 iulie, p. 2; nr. 993 din 20 iulie, p. 1, 3.

⁹⁵ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1002 din 2 august, p. 2.

Matei), ai UDMR-ului (lideri ai organizației locale și parlamentari), împreună cu prelați ai Bisericii Romano-Catolice și importante forțe de poliție, prezente, pe de o parte, la solicitarea Muzeului de a-i fi asigurată protecția în caz de nevoie, pe de altă parte, din obligația legală de a asigura ordinea publică⁹⁶. Pe tot parcursul dimineții, directorul Muzeului s-a întreținut cu vicarul episcopal al Parohiei Sf. Mihail, asigurându-l pe acesta că orice altă eventuală inițiativă ce-ar putea fi luată după efectuarea sondajelor va fi comunicată prelaților maghiari, iar în care cazul în care nu va fi descoperit nimic semnificativ, întreaga suprafață va fi acoperită, pieței redându-i-se aspectul inițial. După opinia lui Lazarovici, întreg sondajul arheologic avea să fie încheiat în cel mult două luni și jumătate⁹⁷. În jurul prânzului, la rugămintea celor din UDMR, populația prezentă a părăsit piața, lăsându-i pe arheologi „să-și facă meseria”, iar pe muncitorii de la RADP să înceapă „decopertarea glii”⁹⁸. Pe tot parcursul activităților, nu a fost semnalat niciun incident, așa încât la finalul zilei întreaga situație era dezamorsată. Încet-încet părea să se reinstaureze liniștea în centrul Clujului.

Odată demarat proiectul, rezultatele cercetărilor n-au întârziat să apară. În dimineața zilei de 19 august, pe șantierul din Piața Unirii s-au conturat cele dintâi descoperiri. N-a fost, însă, moștenirea romană așteptată, deoarece aceasta avea să iasă la iveală mai încet, abia la începutul lunii septembrie fiind înregistrate primele vestigii cu certitudine romane: zidurile unei construcții, două capiteli și mai multe sculpturi în piatră și ceramică datate din aceeași perioadă⁹⁹. Pe baza acestor certitudini s-a decis continuarea săpăturilor în profunzime, într-o primă etapă sondajele extinzându-se în partea de sud a pieței. În aceste condiții, cu toate că plana pericolul unui nou proces din partea UDMR-ului¹⁰⁰, Dorin Alicu, directorul adjunct al Muzeului și șef al șantierului în acea perioadă, dădea asigurări că nu există niciun fel de divergențe pe această temă, Muzeul fiind în posesia tuturor aprobărilor necesare. Mai mult, forțând nota, anunța prelungirea lucrărilor peste cele două luni și jumătate preconizate de Lazarovici, durata lor putând fi întreruptă – după cum însuși declara – „doar de căderea zăpezii”¹⁰¹.

⁹⁶ Într-un Comunicat al Poliției Municipiului Cluj-Napoca, publicat în „Mesagerul transilvan” nr. 1001 din 30 iulie - 1 august 1994, p. 2, șeful instituției făcea un apel către toți cei interesați de problema săpăturilor din piață să dea dovadă de înțelepciune, să nu se implice sub nicio formă în instigări și provocări, în acte de violență și dezordine” și să respecte măsurile de ordine impuse de cei în drept.

⁹⁷ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1003 din 3 august, p. 3.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1028 din 7 septembrie, p. 2.

¹⁰⁰ În 14 septembrie 1994, la Tribunalul Cluj a avut loc prima înfățișare în procesul intentat de Poliția clujeană celor trei consilieri locali ai UDMR-ului, pe motivul neplății amenzilor primite de aceștia pentru organizarea manifestației din 7 iulie, ocazie cu care Molnos Lajos, președintele UDMR Cluj, prezent în sala pașilor pierduți, declara presei intenția partidului său de a deschide un nou proces împotriva Muzeului de Istorie pentru că, odată cu extinderea săpăturilor în colțul de S-E al Pieței Unirii, s-a depășit perimetrul aprobat inițial, săpăturile preconizate fiind total ilegale. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1034 din 15 septembrie, p. 1.

¹⁰¹ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1047 din 5 octombrie, p. 2.

Succesul raportat pe șantier l-a încurajat pe directorul Muzeului să ceară din nou administrației locale sprijin financiar.

Reușita de a demara, în sfârșit, sondajele în Piața Unirii a lăsat cumva impresia că disputa dintre cele două părți s-a încheiat cu victoria uneia dintre ele. Însă a fost doar o aparență. Solicitarea Muzeului de a-i fi completate fondurile a oferit un nou prilej părții maghiare și opoziției de a relua șicanele.

La sfârșitul lunii noiembrie, prezent pentru a treia oară la ședințele Consiliului local, după două încercări eșuate¹⁰², Gh. Lazarovici cerea din nou banii necesari pentru continuarea sondajelor arheologice din Piața Unirii¹⁰³. Ca de fiecare dată, consilierii opoziției s-au împotrivit, nu doar reamintindu-i directorului cuvintele cu care se lăuda în vară, când susținea că n-are nevoie de banii Consiliului, ci, chiar criticând executivul clujean pentru acest proiect „inoportun din punct de vedere social”¹⁰⁴. Supus la vot de două ori¹⁰⁵, proiectul a fost respins la limită¹⁰⁶. Refuzat pentru a treia oară de municipalitatea locală, directorul Muzeului a decis să inițieze, ca ultimă soluție, o acțiune de tipul „Dați un leu pentru Muzeu ...”¹⁰⁷.

Nu deținem informații cu privire la reușita sau eșecul strângerii de fonduri inițiate de Muzeu, însă o certitudine este faptul că, după această dată, săpăturile din Piața Unirii au continuat timp de 14 ani, cu anumite întreruperi, până în anul 2008. În tot acest timp a fost cercetată o suprafață de aproximativ 850 m² din zona central-sudică a orașului roman, fiind scoase la iveală vestigii neolitice, post-romane și medievale. Cu toate acestea, s-au menținut discuțiile în contradictoriu între cele două tabere. În vreme ce Funar se străduia să conserve „gropile” din Piața Unirii, comunitatea maghiară încerca să găsească pretexte pentru a le acoperi¹⁰⁸. Situația s-a

¹⁰² Ambele ședințe ale Consiliului local, din 20, respectiv, 26 octombrie 1994, au avut pe ordinea de zi un „proiect de hotărâre privind alocarea unei sume de bani din rezerva de stat”. Chiar dacă formularea nu dezvăluia mare lucru, se știa faptul că era vorba despre alocarea sumei de 9 milioane de lei Muzeului de Istorie pentru continuarea săpăturilor din Piața Unirii și „descoperirea Forumului Roman”. Cu toate acestea sau, mai precis, tocmai din această cauză, la fiecare ședință s-au găsit motive pentru ca discutarea acestui proiect să fie amânată. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1056 din 18 octombrie, p. 3; nr. 1062 din 26 octombrie, p. 2.

¹⁰³ La acea dată, Muzeul încă nu intrase în posesia sumelor promise de Ministerul Culturii pentru trimestrul IV al anului 1994, iar sponsorizările la care sperase Lazarovici nu se regăseau în buget. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1087 din 30 noiembrie, p. 3.

¹⁰⁴ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1062 din 26 octombrie, p. 2.

¹⁰⁵ Nici după propunerea făcută de consilierul Marcel Zolog de a se efectua o schimbare de sens în proiectul de hotărâre, cuvântul „continuare” să fie înlocuit cu cel de „conservare”, proiectul n-a întrunit numărul de voturi necesar pentru a fi aprobat. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1087 din 30 noiembrie, p. 3.

¹⁰⁶ Ar fi fost nevoie de o majoritate calificată de 21 de voturi, dar s-au înregistrat doar 20. Au votat împotriva: Eckstein-Kovács Petér, Boros Janos, Miko Laurențiu, Herédi Gusztáv, Balint Kelemen Attila, Molnos Lajos și Bogdan Cerghizan, iar Petru Meseșan și Silviu Soucup s-au abținut de la vot. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1088 din 1 decembrie, p. 2.

¹⁰⁷ „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1087 din 30 noiembrie, p. 3.

¹⁰⁸ <http://www.curierulnational.ro/Eveniment/2004-06-02/Funar+incearca+sa+conserve+%E2%80%9Dgropile%E2%80%9D+arheologice+din+centrul+Clujului,+in+timp+ce+UDMR+incearca+sa+le+astupe,+acce-sat+in+21+octombrie+2016>.

normalizat în luna martie a anului 2008, când Comisia de arhitectură a dat, în sfârșit, undă verde proiectului de modernizare a Pieței Unirii, iar firma de arhitectură Planwerk, câștigătoarea proiectului, a început punerea lui în practică.

Azi, ruinele fac parte din atracțiile turistice ale zonei, situl fiind acoperit cu sticlă pe o suprafață de 82 m² ¹⁰⁹.

„Corida transilvană” din vara anului 1994 s-a sfârșit, însă spectacolul permanent oferit, încă de la constituirea lor, de către cele două forțe politice locale, PUNR și UDMR, în realitate practicante ale aceluiași joc, „aruncatul pisicii moarte peste gard”, a continuat pe toată durata administrației Funar. Este de notorietate faptul că, încă de la apariția pe scena politică locală, cei doi protagoniști s-au șicanat reciproc, neratând nicio ocazie pentru a-și face propagandă.

Următorul moment de agitație a fost oferit de aniversarea a 50 de ani de la eliberarea Ardealului. La 11 octombrie 1994 s-au amplificat din nou tensiunile dintre cele două partide, urmare a unei formulări ¹¹⁰ dintr-un comunicat al conducerii PUNR-iste a municipiului, cu care UDMR-ul nu a fost de acord, pe considerentul că „nu respectă adevărul istoric” ¹¹¹.

O lună mai târziu a urmat un alt prilej de încleștare, pe care cele două tabere nu l-au irosit, odată cu decizia UDMR-ului de a comemora „victimele *naționalității maghiare din România* [s.n.] din ultimii 75 de ani” ¹¹².

În decembrie 1994 s-au încrucișat din nou săbiile politice, urmare a scandalului declanșat de Primărie privind spațiile locative excedentare din centrul Clujului. Listele publicate în presă cu cei care ocupau abuziv aceste locații i-au determinat pe unguri să acuze din nou administrația locală, în speță pe primarul Gh. Funar, de data aceasta că „urmărește epurarea maghiarilor din centrul orașului” ¹¹³. Subiectul a ajuns și pe masa parlamentului, grupul UDMR din Camera

¹⁰⁹ După mai bine de zece ani de discuții pe acest proiect, timp în care au fost vehiculate mai multe propuneri, s-a ales varianta conform căreia, pentru protejarea vestigiilor, situl să fie acoperit cu o dală de sticlă. <http://clujeanul.gandul.info/saptamanal/piata-unirii-de-la-fu-nar-la-planwerk-2505123>, accesat în 21 octombrie 2016; <http://www.visitcluj.ro/atracatii-turistice/situri-arheologice/73-ruinele-de-construc-tii-romane.html>, accesat în 21 octombrie 2016.

¹¹⁰ Este vorba despre sintagma „eliberarea de sub ocupație horthysto-fascistă [s.n.]”, care a determinat UDMR-ul să protesteze printr-o serie de comunicate publice. Acestea, însă, au reușit să-i irite până și pe aliații lor politici, aceștia nemaifiind dispuși să tolereze la infinit afirmațiile fără acoperire venite din partea formațiunii maghiare, afirmații care, de fiecare dată, aduceau atingere sentimentului național. S-a ajuns până acolo încât, în unele județe, s-a solicitat și chiar s-a și obținut excluderea UDMR-ului din Convenție (vezi CDR Mureș). „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1064 din 28 octombrie, p. 1.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² Se dorea o delimitare clară a maghiarilor față de români, ca și cum uciderea unora sau a altora pe câmpurile de bătaie, în gulagurile rusești sau cu ocazia holocaustului, ar fi fost determinată de naționalitatea lor. Acesta a fost sensul dat listei de aproximativ 300 de persoane, toți de naționalitatea maghiară, citită în Catedrala Sf. Mihail, cu ocazia slujbei de comemorare din 23 noiembrie 1994. „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1085 din 26 noiembrie, p. 3.

¹¹³ Afirmația îi aparține lui Molnos Lajos. Vezi „Mesagerul transilvan”, V (1994), Serie nouă, nr. 1093 din 9 decembrie, p. 1.

Deputaților și senatorii maghiari cerând chiar suspendarea din funcție a primarului din Cluj¹¹⁴.

Exemplele ar putea continua, însă enumerarea lor nu ar face decât să întărească opinia conform căreia vina pentru toată tensiunea existentă în Cluj-Napoca, în toată epoca Funar, a aparținut, deopotrivă, celor doi protagoniști politici locali, un partid ultranaționalist și o formațiune reprezentantă a unei minorități naționale – PUNR, respectiv, UDMR –, implicit autorităților locale care nu au gestionat lucrurile de așa natură încât să fie menținută o stare de siguranță, de ordine și echilibru în rândul cetățenilor clujeni, indiferent de naționalitatea lor.

¹¹⁴ Domnița Ștefănescu, *op. cit.*, p. 442.